

Újabb adalékok Batthyány (III.) Boldizsár könyvtárához. A kora újkori könyvtárak rekonstrukciója elvileg befejezhetetlen. Jó is ez, hiszen részben a még rejtett források előkerülése mentén, és nagyobb részt az internetnek köszönhetően újabb és újabb adalékokkal gazdagíthatjuk az a forrásbázist, amelynek alapján képet alkothatunk az akkor éltek kulturális és tudományos horizontjáról. A 2004-ben megjelent, Batthyány Boldizsár könyvtárát bemutató kötetünk¹ mára több ponton javítandó, illetve kiegészítő adalékokkal is gazdagodott. A *Magyar Könyvszemle* jelen (2018/3) füzetében Orbán János kiváló erudícióval, és forráskezeléssel 33 azonosítást és javítást közöl, így mi sem várunk a könyvünk kiadása után a látókörünkbe került adatok kiadásával.

Kiegészítések

DORSTENIUS, Theodoricus, *Botanicon continens herbarum ... quorum usus in medicinis est, descriptiones*, Francofurti (ad Moenum), 1540, Christian Egenolf, in fol. – VD D 2442.²

Mai lelőhelye: Szombathely, Egyházmegyei Könyvtár, m/VIII. 3562.

Poss.: *Balthasar de Bathany* (címlap r.); *Conventus Nemet Ujvariensis 1662* (címlap r.); *Conventus Németújváriensis* (címlap r., 18. századi kéz)

L'ÉCLUSE, Charles (CLUSIUS, Carolus), *Aliquot notae in Garciae (de Orta) aromatum historiam, Eiusdem descriptiones nonnullarum stirpium et aliarum exoticarum rerum, quae a ... Francisco Drake ... et his observatae sunt ... Antverpiae*, 1582, Christoph Plantin, in 8. – App. H. 1862. – Ajánlva Batthyány Boldizsárnak.

FRISCHLIN, Nikodemus, *De ratione instituendi puerum ... Gyssingae*, 1584, Johannes Manlius, in 8. – RMNy 555. – Ajánlva Batthyány Boldizsárnak.

HUTTICH, Johann, GRYNAEUS, Simon, MÜNSTER, Sebastian, *Novus orbis regionum ac insularum veteribus incognitarum una cum tabula cosmographica, et aliquot aliis consimilis argumenti libellis ... Adiecta est huic postrema editioni navigatio Caroli Caesaris auspicio in comitiis Augustanis instituta [Johannes Hittichii et Simonis Grynaei]*, Basileae, 1555, Johannes Hervagius, in 8. – VD 16 G 3829.³

Mai lelőhelye: Mnichovo Hradiště (Münchengrätz), zámecká kihovna ID 1307659.

Poss.: *Balthas. de Bathyán* (címlap r.); *Conventus Nemetújváriensis 1661* (címlap r.); „*Eigentum des gräflich Waldstein-Wartenbergschen Real-Fideicommisses Dux-Oberleutensdorf*” (3. oldal)

Supralibros: *ECACM* (=Emericus Czobor a Czobor-Mihály)

¹ *Bibliotheken in Güssing im 16. und 17. Jahrhundert*, Hrsg. von István Monok, Péter Ötvös, Band II: István Monok, Péter Ötvös, Edina Zvara, *Balthasar Batthyány und seine Bibliothek*, Eisenstadt, Burgenländische Landesbibliothek 2004 (Burgenländische Forschungen. Sonderband XXVI.) (=BBK).

² *A Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár ősnymtatványainak és antikváinak katalógusa – Catalogus incunabulorum et librorum sedecimo saeculo impressorum qui in Bibliotheca Dioecesis Sabariensis asservantur*; Összeáll./composuit Rétfalvi Gábor, Szombathely, Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár, 2006, Nr. 126. (itt a kötés részletes leírásával)

³ *Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky*, Red. Pavel Hájek, Petr Mašek, Zuzana Hájková, Vol. II, Praha, Národní muzeum, 2015, Nr. 3347. p. 325.

KESZTHELYI kódex

1522-ben keletkezett magyar nyelvű zsoltaéroskönyv. Másolója Velikei Gergely. Lékáról kerülhetett Németújvárra Batthyány Boldizsárhoz.

Mai lelőhelye: Országos Széchényi Könyvtár, MNy 74.

Poss.: *Balthasar de Batthyán* (fol. 4r.); *Conventus Nemet Ujvariensis 1661* (fol. 4r.)

MORNAY, Philippe de, *De veritate religionis Christianae liber. Adversus atheos, Epicureos, ethnicos, Iudaeos, Mahumedistas, et caeteros infideles ... a Philippo Morneo ... Antverpiae, 1583, Christoph Plantin, in 8. – GBV.*⁴

Mai lelőhelye: Budapest, Egyetemi Könyvtár, Ant. 2930.

Poss.: *Magnificus D. Balthasar de Bathian Magister Dapiferorum Nicolao Istvánfi dono dedit 25. Januarii 1586.* (előzék r.) Az Istvánffy-könyvtár jelzete: Nr. 1041 (előzék r.) *Collegij Societatis Jesu Sopronij Catalogo inscriptus Anno 1640* (címlap r.)

PANTALEON, Heinrich, *Prosopographiae heroum atque illustrium virorum totius Germaniae ... (Pars 1–2.), Basileae, 1565, Nicolaus Brylinger, in fol. – VD P 228–229.*⁵

Mai lelőhelye: Szombathely, Egyházmegyei Könyvtár, Bibliotheca Seminarii, XXVII. 1.5.

Poss.: *Balthasar de Batthyáni* (címlap r.); 1852 - 1565 = *Annorum 287 Etinne L.* (előzék v.); a kötetben 19. századi jegyzetek, Rétfalvi szerint Lipovits István kanonok kezétől

Javítások

BBK 48. Jacques Aubert *De re metallica* című művével kapcsolatban lásd a BBK 669-es tételt, illetve a Magyar Könyvszemle mostani számában Orbán János megjegyzéseit.

BBK 85. JEREMIAS Constantinopolitanus; SOKOŁOWSKI, Stanisław, transl., *Censura orientalis ecclesiae. De praecipuis nostri seculi haeticorum dogmatibus. Hieremiae Constantinopolitano(!) Patriarchae iudicii et mutuae communionis caussa(!), ab Orthodoxae doctrinae adversariis, non ita pridem oblati. Ab eodem Patriarcha Constantinopolitano ad Germanos Graece conscripta a Stanislao autem Socolovio ... illustrata, Dilingae, 1582, Joannes Mayer, 1582, in 8. – VD/16 J-220*⁶

Mai lelőhelye: Eisenstadt, Schloss Esterházy, Schaubibliothek (Signatur olim 14,398 B/3.)

(Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár, H 633; 627856)

Kötés: 16. századi pergamen: latin nyelvű kézirat (németújvári kötés)⁷

Poss.: *Balthas(aris) de Batthyán* (címlap r.)

⁴ BOROSS Klára, *A pozsonyi humanista kör könyvei az Egyetemi Könyvtár antikva-gyűjteményében = Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei*, 13(2007), 178–184; *Istvánffy Miklós könyvei*, Nr. 16; Vö.: PAJKOSSY Györgyné, *Ellebodius és baráti körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban = Magyar Könyvszemle*, 99(1983), 225–242, 40. jegyzet; MONOK István, „Sum ex libris ...” *A kéziratok bejegyzések szerepe a XVI. századi tudós könyvtárak rekonstrukciójában = Klio és a médiagalaxis, Tanulmányok a 70 éves Buzinkay Géza tiszteletére*, Szerk. Martin József, Széchényi Ágnes, Bp.–Eger, Corvina Kiadó, EKF, 2011, 212–226.

⁵ Szombathely, RÉTFALVI 2006, Nr. 276. (itt a kötés részletes leírásával); Panteleon művének német kiadása is megvolt Batthyányinak: BBK 159.

⁶ MONOK, ZVARA, ÖTVÖS 2004. (BBK 85.) p. 47. feloldásai (Köln, 1582; Paris, 1584) nem helyesek.

⁷ BORSA Gedeon, *Johannes Manlius könyvkötői tevékenysége = BORSA Gedeon, Könyvtörténeti*

BBK 117. AMMAN, Jost (metszetek), FENDT, Tobias, Monumenta Illustrum per Italiam, Galliam, Germaniam, Hispanias, totum denique Terrarum Orbem eruditione praecipue, et doctrina Virorum, figuris artificiosissimis expressa ... Nunquē primum sic nove edita. Francofurti ad Moenum, 1585, Sigmund Feyerabend, in 4. – GBV. Orbán János szerint (lásd a *Magyar Könyvszemle* mostani füzetében) a számla datálása lehet 1584 és 1586 közti, vagyis nem kell feltétlenül 1584 előtti kiadást keresnünk.

BBK 257. A címlap képét közölte BOBORY Dóra, *Batthyány III. Boldizsár (1542 k.–1590), Egy törökverő főúr titkos tudománya*, Körmend, 2010 (Testis temporis – az idő tanúja, 24.), 4.

BBK 636. ESCORCHE-MESSES, Frangidelphe (Pseud.: TRENTO, Jean-Baptiste) Histoire de la Mappede-monde papistique en laquelle est declaire tout ce qui est contenu et pourtrait en la grande Table au Carte de la Mappede-Monde. Composée par M. Frangidelphe Escorche-Messes. Luce Nouvelle (Pseud.: Genève), 1567, par Brifand Chassediabiles (Pseud.: François Perrin), in 4. – Güssing, 4/251
Annak ellenére, hogy a német katalógusok a szerzőt Théodore de Bèze-el azonosítják, bizonyos, hogy Jean-Baptiste Trentoval azonos. Lásd a kritikai kiadást: Jean-Baptiste Trento – Pierre Eskrich, *La Mappede-Monde Papistique* (1566). Edition critique par Frank LESTRINGANT, Alessandra PREDÀ, Genève, 1998, Droz (Travaux d’Humanisme et Renaissance).⁸

BBK 640. Biztosan nem lehetett Batthyány Boldizsár könyvtárában, tekintve, hogy három évvel a főúr halála után jelent meg.

BBK 649. Farkas Gábor Farkas már korábban felhívta a figyelmet arra, hogy nem lehet a II. Rudolf koronázási orációja a megoldás, és az egész megfigyelést csillagászatörténeti összefüggésbe helyezte, és egy német nyelvűnek ismert kiadvánnyal azonosította (FABRICIUS, Paul, *Über den Neuen Stern von 1572*, Wien, 1573, Blasius Eber).⁹ Orbán János most korrigálta a feloldást, megtalálva az eredeti latin kiadást (lásd a *Magyar Könyvszemle* e füzetében, Nr. 32).

BBK 651. THURNEYSSER, Leonhard, Tērēseis metēorologikai Stellae prodigosae Anno 1572, den 8. tag Novembris in Dodecatemoris Tauri, um vndersten teil des halses des himlischen Bildes der Cassiopeae genandt, erstlich erschienen, von Leonharten Thurneissern zum Thurn, Churfürstlichen Brandenburgischen bestalten Leibo Medico, Erstmal zu Hall in Sachsen ... Andermals ... zu Berlin ..., Ist seiner entzündung, stands höhe ... erfunden, aus welchen ... die folgende Prognostication auff die zwey nachgehende jhare, 9 Monat und 9. Tag ... prognosticirt Leonhard Thurneysser, [S.l., et s.typ.] 1573.

A Valentin Engelhardt *Prorosticon*-nal (Erfurt, 1564) való azonosítás Farkas Gábor Farkas¹⁰ szerint biztosan rossz. Érvelése:

Batthyány Boldizsár 1573 tavaszán új csillagról szóló műveket rendelt meg Elias Corvinus humanista költőtől. E levelet idézzük a BBK 249–251. tételeknél is. Az idézetben három kiadvány említ (ezek a fent említett 249, 250, 251. tételek). Az első traktátus feltételezhe-

írások III, Az OSZK Évkönyveiben megjelent tanulmányok, Bp., OSZK, 2000, 99–113; ugyanez: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1970–1971*, Bp., OSZK, 1972, 301–321.

⁸ Vö.: CHAIX, Paul, DUFOUR, Alain, MOECKLI, Gustave, *Les livres imprimés à Genève de 1550 à 1600*, Genève, 1966 (réed. 1998), Droz (Travaux d’Humanisme et Renaissance), 65–67.

⁹ FARKAS Gábor Farkas, *Régi könyvek, új csillagok*, Bp., Balassi Kiadó, 2011 (Humanizmus és reformáció, 32), 68–69.

¹⁰ *Uo.*, 68–69.

tően Paulus Fabriciusé lehetett. A másik nyomtatvány Bartholomaeus Reisacher értekezése volt (BBK 250), amelyhez éppen a cseh matematikus rövid megjegyzéseit kapcsolta. Problematikusabb a harmadik traktátus azonosítása, amelyet nem talált meg Corvinus, mivel sikere miatt elfogyott minden példánya. A szóba jöhető írók, Valentin Engelhart vagy Adam Ursinus, helyett sokkal valószínűbb szerző Leonhard Thurneysser bázeli származású autodidakta paracelziánus orvos, aranyműves, alkimista és botanikus. Az új csillagról szóló értekezés hely nélkül, de feltehetően Berlinben vagy Frankfurt an der Oderben jelenhetett meg 1573-ban. Batthyány Boldizsár könyvtárában egyébként még egy Thurneysser-mű is felbukkan, 1576-ban megjelent népszerű almanachja (BBK 67. p. 42).

BBK 669. lásd a BBK 48-hoz írt megjegyzésünket.

MONOK ISTVÁN